

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татилов Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Быркин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазынов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

КОРПОРАЦИЯНЫҢ ЖАРҒЫЛЫҚ КАПИТАЛЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ТАБИҒАТЫ

Өмірзақов Пернебек Құрашұлы

pumirzakov@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Азаматтық, еңбек және экологиялық құқық кафедрасының доценті, з.ғ.к.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының ұлттық заңнамасы мен оның құқықтық саясаты жаңаша ілгері дамып келеді.

Ұйымдар мен адамдардың бостандық қағидасына негізделген азаматтық қоғамды қалыптастыру – негізгі айқындалған бағыттардың бірі. Нарықтық экономика және жаһандану жағдайында Қазақстан Республикасы экономикасының қалыптасуы мен дамуы кезеңінде корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеу маңызды мәселелердің бірі деуге болады.

Еліміздің жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға көшуінің өзі, қоғам өмірінің барлық салаларына үлкен өзгерістер алып келді. Бүгінгі күні кәсіпкерлікті дамыту үшін жаңадан көптеген жағдайлар жасалынууда. Елдің жаңа экономикалық қатынастарға түсуі, оның дамуының мықты инфрақұрылымын құру, әрине, кәсіпкерліктің дамуынсыз жүзеге асуы мүмкін емес.

Бұл жағдай корпорациялардың құқықтық жағдайын айқындауға тікелей серпіліс болып отыр.

Жаһандану процестері, капитал концентрациясы, сыртқы экономикалық байланыстардың дамуы мемлекеттік емес, жеке-экономикалық яғни, шаруашылық жүргізуші субъектілер (корпорациялар мен бірлестікер) арасындағы қатынастардың қалыптасуын анықтайды.

Осыған байланысты экономиканың құқықтық аспектілерін зерттеу рөлі артып отыр. Әсіресе, корпорациялардың еркін экономикалық кеңістік жағдайында қызметін үйлестіру үлкен мәселе. Осы құқықтық қатынастарды реттеу корпоративтік құқық саласына кіретін институттардың көмегімен жүзеге асырылады.

Пайда табуды басшылыққа ала отырып, өзінің қызметін жүзеге асыратындардың ішінде басым көпшілігі кәсіпкерлік ұйымдар. Корпорациялар – өздерінің қызметін жүзеге асыру барысында орасан зор тәуекелдерге барады. Мұндай тәуекелге тіпті өзінің мүдделері де салынуы мүмкін. Демек, иеленуші тұлғалар мен қызметкерлер үшін белгіленген ережелер, нормалар бекітуге мәжбүр. Осы нормаларды өзара жүйелендірілуі корпоративтік құқықтың қалыптасуындағы өзекті мәселелер қатарында жатыр.

2019 жылғы жағдай бойынша Қазақстан Республикасының корпоративтік заңнамасының қалыптасып, дамып жатқанына еш күмәніміз жоқ. Қазақстанда корпоративтік қатынастарды реттеу ҚР Азаматтық кодексімен, ҚР «Акционерлік қоғамдар туралы» заңымен, ҚР «Бағалы қағаздар рыногы туралы», ҚР Азаматтық процессуалдық кодекспен, және өзге де заңдармен, заң актілерімен реттеледі.

Қазіргі уақытта жеке ұйымдардың құқықтық қамтамасыз етілуі және заңнамаға нормативтік жаңалықтардың енгізілуі, біріншіден, Қазақстан Республикасында корпоративтік заңнаманың қалыптасып жатқанын, екіншіден, корпоративтік құқықтың ғылым ретінде және оқу пәні ретінде дамуымен байланыстыруға болады.

Корпоративтік құқық әдебиеттерінде «капитал» сөзі мәндерінің алуан түрлілігі байқалады, оның ішінде заң, экономикалық, бухгалтерлік мағынада қолданылатын әр түрлі жағдайларда кездеседі. Осыған байланысты, корпоративтік құқық терминологиясының құрамында «legal capital» түсінігі орын алды (заңды немесе жарғылық капитал).

Жарғылық капитал – мемлекет, басқа меншік иесі немесе құрылтайшы берген кәсіпорын мүлкінің мөлшерін сипаттап көрсетеді және алғашқыда, шаруашылық жүргізуші субъектілерді құрғанда, өндірістік капиталды, материалдық емес активтерді, айналым қаражаттарын сатып алудың көзі болып табылады. Оның қаражаттары есебінен бұрын айтылғандай кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға қажетті жағдайлар жасалады. Жарғылық капиталдың мөлшері шаруашылық қызмет үдерісінде өзгеріп отырады: негізгі капиталға жұмсалатын күрделі жұмсалым, пайда есебінен болатын айналым капиталының өсімі, тауар материалдық құндылықтарды бағалауға дейінгі және капиталдың басқа толықтырылуы нәтижесінде көбейеді, негізгі құралдарды шығару немесе беру, оның тозығын есептеу, зияндарды шығару, тауар – материалдық игіліктердің бағасын түсіру есебінен көшеді.

Жарғылық капитал корпорация кредиторларының мүдделеріне кепілдік беретін, оның мүлкінің минималды мөлшерін анықтайды. Ол негізгі құралдар, басқа мүлік, материалдық активтері жиынтығынан тұрады. Олар корпорацияға оның құрылтайшылары және қатысушылары салған, құрылтай құжаттармен анықталған үлестерге қатысты болып келеді.

Акционерлік қоғамның жарғылық капиталы.

Акционерлік қоғамның жарғылық капиталы қоғам құрылған кезде қалыптасады: құрылтайшылар бір іспен айналысуды көздеген кезде, олар бұл үшін өзінің мүлкін бөледі. Мүлікті құрылып жатқан акционерлік қоғамға пайдалануға, кейіннен мүліктің құнын өсіріп, пайда табуға, қаржылық кезең қорытындысымен акционерлер бұл мүлкінен дивиденттер алып пайданы өсіру мақсатында жарғылық капиталға қайта инвестициялауға құқылы.

Сондықтан, экономикалық және технологиялық мағынада капиталды мүлік объектілерінің жиынтығы ретінде қарастыруға болады.

Осылайша, жарғылық капиталдың айқын функциясы - акционерлік қоғамның шаруашылық қызметінің мүліктік негізін қалыптастырады. Акцияның құрылтайшылар алдын ала енгізетін төлем мөлшері қоғамның жарғылық капиталының ең төменгі мөлшерінен кем болмауға және оны құрылтайшылар қоғам заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркелген күннен бастап отыз күн ішінде толық төлеуге тиіс. Осы шарттардың орындалмауы акционерлік қоғамды құруға мүмкіндік бермейді.

Акционерлердің мүддесін қорғау жарғылық капиталдың бірден-бір функциясы болып табылады: капиталды қалыптастыруға және қолдауға қойылған нақты талаптар акционерлерге төленетін дивиденттер мөлшерін, өздерінің міндеттемелері бойынша, әр құрылтайшыға тиесілі акциялар мөлшерін анықтауда дау-жанжалдарды болдырмайды. Әсіресе, акционерлік қоғамның жарғылық капиталына мүліктік (ақшалай емес) салымдар салынған кезде байқалады. Өйткені, акционерлік қоғамның жарғылық капиталы акцияларды ақшамен төлеу тәсілімен ғана емес, сонымен қатар басқа да кез-келген мүлік түрінен қалыптасуы мүмкін (мысалы, жалпы ереже ретінде қарастырылған Заңының 21 бабы АҚ туралы).

Осылайша, жарғылық капиталының мөлшерін акционерлер мен кредиторлардың мүліктік мүдделерінің ең төменгі мөлшері ретінде қарастыру керек. Акционерлік қоғамның жарғылық капиталының мөлшері акционерлер мен кредиторларға қолжетімді ақпарат ретінде қарастырылуы тиіс. Сол себепті, ол қоғамның жарғысы сияқты жария құжатта болуы керек.

Қоғамның жарғылық капиталының ең төменгі мөлшері тиісті қаржы жылына арналған республикалық бюджет туралы Қазақстан Республикасының заңында белгіленген айлық есептік көрсеткіштің 50000 еселенген мөлшерінде болады. Қоғамның жарғылық капиталы құрылтайшылардың (жалғыз құрылтайшының) акцияларды олардың нақтылы құны бойынша және инвесторлардың о Заңда белгіленген талаптарға сәйкес айқындалатын орналастыру бағалары бойынша төлеуі арқылы қалыптастырылады және ол Қазақстан Республикасының ұлттық валютасымен көрсетіледі. Қайта ұйымдастыру нәтижесінде құрылған қоғамның жарғылық капиталы Заңда белгіленген талаптарға сәйкес қалыптастырылады.

Акцияның құрылтайшылар алдын ала енгізетін төлем мөлшері қоғамның жарғылық капиталының ең төменгі мөлшерінен кем болмауға және оны құрылтайшылар қоғам заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркелген күннен бастап отыз күн ішінде толық төлеуге тиіс. Қоғамның жарғылық капиталын ұлғайту қоғамның жарияланған акцияларын орналастыру арқылы жүзеге асырылады.

Сондай-ақ, ҚР АҚ туралы заңының 26. бойынша, осы Заңның ережелері Қазақстан Республикасының заң актілерінде көзделген ерекшеліктер ескеріле отырып қолданылады. Бұл белгілі бір қызмет түрін жүзеге асыратын акционерлік қоғамдардың ең аз мөлшеріне қойылатын талаптарға да байланысты. Мысалы, ҚР Бағалы қағаздар рыногы туралы заңының 46б. негізінде Қаржылық қадағалау агенттігі бағалы қағаздар рыногының кәсіби қатысушыларының жарғылық капиталдарының ең төменгі мөлшері (кәсіби қызмет түріне байланысты) 60000 - 300000 аек дейінгі диапазонында көрсетілген. Одан да жоғары талаптар екінші деңгейдегі банк жарғылық капиталдары үшін көрсетілген. Жаңадан құрылатын банк үшін жарғылық және меншікті капиталының ең төменгі мөлшері - 10 000 000 000 (он миллиард) теңге. Белгілі бір қызмет түріне қойылатын жарғылық капиталдың ең төменгі мөлшері басқа да заң актілерімен белгіленеді.

Қазақстандық заңнаманың құрамында, сонымен бірге акционерлік қоғам акционерлерінің мүдделерін қорғайтын бірқатар нормалар көзделген. Мысалы, АҚ туралы заңының 22б. сәйкес, өз капиталының теріс мөлшері болған жағдайда немесе егер қоғамның өз капиталының мөлшері оның акциялары бойынша дивиденттер есептеу нәтижесінде теріс болса, қоғам Қазақстан Республикасының оңалту және банкроттық туралы заңнамасына сәйкес төлем қабілетсіздігі немесе дәрменсіздік белгілеріне сай келсе не аталған белгілер қоғамда оның акциялары бойынша дивиденттер төлеу нәтижесінде пайда болса, дивиденттерді есепке жазуға жол берілмейді.

Жарғылық капиталды құрылтайшылармен қалыптастыру.

Қоғамды құру кезінде оның акциялары міндетті түрде құрылтайшылардың арасында орналыстырылуы тиіс. Сондықтан бастапқы капитал оның құрылтайшыларының салымдарынан

құралады. Әдетте, заң қоғамның жарғылық капиталдың төленуге тиіс ең төменгі мөлшерін, сондай-ақ құрылтайшылардың салымдарды салу шарттары мен тәртібін реттейді. Жоғарыда айтылғандай, АҚ туралы заңның 11б. акцияның құрылтайшылар алдын ала енгізетін төлем мөлшері қоғамның жарғылық капиталының ең төменгі мөлшерінен кем болмауға және оны құрылтайшылар қоғам заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркелген күннен бастап отыз күн ішінде толық төлеуге тиіс.

Қоғамның жарғылық капиталына салымдарды жүзеге асыру нысандары.

Қоғамның жарғылық капиталына рұқсат етілген салымдарды салу нысандары әдетте заңмен, сондай-ақ қоғамның жарғысында, құрылтай шартында немесе қосымша акцияларды шығару шешімінде көзделеді. Жарғылық капиталға салым ретінде ақша, толық төленген акциялар және өзге де мүліктер. ҚР АҚ туралы заңның 21б. сәйкес, қоғамның орналастырылатын акцияларына төлем жасауға ақша, мүліктік құқықтар (оның ішінде зияткерлік меншік объектілеріне құқықтар) және өзге де мүлік енгізілуі мүмкін.

Сонымен қатар, АҚ туралы заңында көзделмесе де, салымдар ретінде құрылтайшылардың қоғамды құру жөніндегі қызметінің ақшалай бағалау, акционерлердің еңбек қызметі және шаруашылық жүргізу құқығындағы немесе жедел басқарудағы мүлік салым ретінде қабылданбайды.

Ақшалай емес салымдар қоғамға толығымен мемлекеттік тіркеуге дейін берілуі тиіс. Мұндай талап қоғамға алған мүлкін еркін пайдалану қажеттілігімен негізделген.

Акционерлік қоғамдардың жарғылық капиталын реттеу корпоративтік заңнаманың маңызды функцияларының бірі болып табылады. Бастапқы капитал АҚ құруда маңызды рөл ойнайды және мүліктік жай-күйінің кепілдігі ретінде көрініс табады. Сондықтан, атап айтқанда, жарғылық капиталының ең төменгі мөлшері заңнамамен орнатылуы тиіс. Мысалы, Қазақстанда айтарлықтай жоғары деңгейде қойылған.

Сонымен қатар, заңнамалық реттеу бастапқы капиталды қалыптастыру талабымен ғана шектелмейді. Қоғамның капиталы жоғарыда айтылғандай, кредиторлардың мүліктік мүдделерін қамтамасыз ету үшін қалыптасқанымен, қызметінің барлық уақытында капиталының мөлшері экономикалық тәуекелдерін жабуға жеткілікті болуы тиіс. Осыған байланысты корпоративтік заңнаманың бір бөлшегі ретінде капиталды қолдау туралы нормалар болып табылады.

Капиталды сақтау және қолдау бойынша нақты шараларды қабылдау көзделген көрсеткіштерге байланысты. Капиталды қолдау ережелері әр жерде әр түрлі болып келеді. Мысалы, батыстағы кейбір елдер «solvency test» индикаторы бойынша жүзеге асырылады. Яғни, компанияның ағымдағы қарыздарды төлеу қабілеті ескеріледі. Басқалары «balance sheet test» индикаторы таңдайды. Бұл индикатор – компанияның таза активтерінің құнына негізделеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Акционерлік қоғамдар туралы 2003 жылғы 13 мамырдағы № 415-ІІ Қазақстан Республикасының Заңы - https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51039594#pos=0;0
2. Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы Қазақстан Республикасының 1998 ж. 22 сәуірдегі № 220-І Заңы - https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51009179#pos=1;-111
3. Бағалы қағаздар рыногы туралы Қазақстан Республикасының 2003ж. 2 шілдедегі № 461-ІІ Заңы - https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51041258#pos=1;-336
4. Е. Суханов. Сравнительное корпоративное право. – М.: Статут, 2014. 146-бет.
5. Карагусов Ф.С. Основы корпоративного права и корпоративное законодательство Республики Казахстан. Издание второе, дополненное. Алматы: Бастау, 2011. 368-бет.
Сулейменов М.К. Становление и развитие гражданского законодательства Республики Казахстан. 247-бет.